



LÄRARPROGRAMMET

Självkänslan i skolan

Lärares medvetenhet, synsätt och arbetssätt

Maria Axelsson

HÖGSKOLAN I KALMAR

Institutionen för

Hälso- och beteendevetenskap

Arbetets art:	Examensarbete, 15 hp Läraryrket
Titel:	Självkänslan i skolan
Undertitel:	Lärares medvetenhet, synsätt och arbetssätt
Författare:	Maria Axelsson
Handledare:	Gunnel Persson

ABSTRAKT

Läroplanen säger att: "Självkänsla grundläggs i hemmet, men skolan har en viktig roll därvidlag" (Lpo 94). Därutav är syftet med rapporten relevant i sammanhanget, vilket innefattar att undersöka lärares medvetenhet, synsätt och arbetssätt med självkänsla i deras pedagogiska arbete.

Rapportens undersökning bygger på kvalitativa intervjuer med 10 lärare på tre olika skolor. Studien visar att lärare arbetar med barns självkänsla i skolan, men på olika sätt. Samtliga lärare anser att självkänsla är något som är väsentligt inom skolans värld. Det framkommer även att lärare har olika sätt att se på begreppet självkänsla. Många av lärarna kopplar ihop självkänslan med trygghet och elevens förmåga till att våga göra olika saker inför klassen. Några av lärarna drog paralleller mellan självkänsla och motivation medan en annan lärare anser att självkänsla är detsamma som att känna sig harmonisk som människa. Genom undersökningen framgick det även att det i en liten utsträckning samtalades uttryckligen kring självkänsla under olika former av sammanträden. Många av lärarna ansåg dock att det samtalades om självkänsla mellan lärare, men inte uttryckligen, utan i form av att de fanns problem med vissa elever.

INNEHÅLL

1	INTRODUKTION	5
2	BAKGRUND	6
2.1	Definition av begrepp	6
2.1.1	Självkänsla	6
2.1.2	Självförtroende	6
2.2	Självkänslan i skollåldern	7
2.2.1	Teorier	7
2.3	Olika sidor hos självkänslan.....	7
2.3.1	Illusorisk självkänsla - Genuin självkänsla.....	7
2.3.2	Självkänsla och kompetens.....	8
2.3.3	Låg kontra hög självkänsla.....	8
2.3.4	Självkänsla relaterat till motivation	9
2.4	Möjliga vägar till en starkt självkänsla	9
2.4.1	Två vägar till självkänsla	9
2.4.2	Psykodynamisk syn	10
2.4.3	Människor i omgivningen	10
2.4.4	Social och kognitiv syn	11
2.4.5	Eleven i centrum	12
2.4.6	Att gå via föräldrarna	12
2.4.7	Skolans effektivitet	13
2.4.8	Lärares roll	13
3	PROBLEM	15
4	METOD	16
4.1	Val av metod	16
4.2	Undersökningsgrupp.....	16
4.3	Genomförande	17
4.4	Analys	18
4.5	Felkällor och metodkritik.....	18
5	RESULTAT	19
5.1	Lärares tankar om självkänsla.....	19
5.2	Arbetet med självkänsla.....	19
5.3	Självkänslans betydelse för lärandet	21
5.4	Pedagogens betydelse för elevers självkänsla i klassrummet	22
5.5	Samtal om elevers självkänsla på skolan.....	23
5.6	Självkänslan under utbildningen	24
5.7	Kunskap om självkänsla från andra instanser	24
6	DISKUSSION	26
6.1	Lärares medvetenhet kring begreppet självkänsla	26
6.2	Arbetet med självkänsla.....	27
6.3	Lärares syn på självkänslans betydelse för eleven och lärandet.....	28

6.4	Pedagogens betydelse	29
6.5	Arbetsplatsens stöd till elevers självkänsla	31
6.6	Andra instanser som ger kunskap om självkänsla	31
6.7	Utbildningens roll	32
6.8	Intervjupersonernas svar relaterat till deras ålder, antal år som lärare, utbildning och arbetsroll	32
6.9	Slutsats.....	32
6.10	Eventuell fortsatt forskning inom området.....	33
BILAGA 1	37

1 INTRODUKTION

Självkänsla är ett begrepp som florerar starkt i vårt samhälle idag. Samtalsterapeuter, psykoterapeuter, psykiater och coacher talar om vikten av en god självkänsla. Med en god och balanserad självkänsla menar en del av dem att livet blir enklare att leva.

Jag ställer mig frågan vad egentligen ordet självkänsla betyder. Vidare har jag känslan av att det råder en allmän osäkerhet kring begreppen självkänsla och självförtroende. Vad är det egentligen för skillnad? Vad innebär ordet självkänsla och hur kan det yttra sig? Jag anser att det är högst väsentligt att pedagoger är insatta i begreppen för att kunna arbeta med ett av läroplanens mål: "Självkänsla grundläggs i hemmet, men skolan har en viktig roll därvidlag" (Läraryrket, 2001, s 13). Hur förhåller sig medvetenheten kring detta bland lärare ute på skolorna? På vilket sätt arbetar lärare med barn och elevers självkänsla?

Jag blir ledsen och tagen när jag hör nyheter som menar att skolan är en bidragande orsak till att så många barn och elever mår dåligt på grund av krav och press. Är en dålig självkänsla en bakomliggande orsak? Vad säger tidigare undersökningar om detta?

Det skall bli intressant att utifrån tidigare forskning undersöka mina frågeställningar. Jag hoppas att mina undersökningar ute på fältet kommer att bli lärorika. Arbetet, tror jag, kommer att vara givande för mina kommande elever, kollegor och mig själv.

2 BAKGRUND

Inledningsvis framställs definitioner av begreppen självkänsla och självförtroende. Detta görs för att klargöra skillnaden mellan begreppen samt få en inblick i vad självkänsla innebär. Vidare framhålls det hur forskare ser på självkänsla och dess betydelse för individen och eleven. Olika teorier om individens utveckling förs fram, som påverkar hans/hennes självkänsla. Det kommer även att skildras aktuella undersökningar inom området.

2.1 Definition av begrepp

2.1.1 Självkänsla

Johnson menar att självkänslan står för hur vi värderar oss själva. Det anger vårt känslomässiga förhållande till oss själva; hur vi värderar vår självbild och hur vi känner inre tillfredsställelse och tillit till oss själva. Hon för även fram att självkänslan kan vara hög eller låg men är en ganska bestående och stabil egenskap. Den inbegriper också självrespekt och självacceptans (Johnson, 2003, s. 15). I Nationalencyklopedin står det att självkänsla är en persons självmedvetande förbunden med känslor och värderingar. Självkänsla antas bygga på hur tillfreds man är med vad man klarar jämfört med vad man förutsatt sig att klara. Det innefattar också hur man tror att man uppskattas av andra. Självkänsla är medvetenheten om den egna personlighetens värde (Nationalencyklopedin, 2007). Miller och Daniel (2007) menar att självkänslan består av två dimensioner, de skriver: "This two-dimensional interprets self-esteem as the integrated sum of self-worth and self-competens". (Miller och Daniel, 2007, s. 607). Baumeister menar att självkänsla är någonting som alltid är beroende av någon sorts yttre personliga attribut som får en att känna sig "superior". Självkänsla handlar om att tänka si eller så om sig själv. Individen ser sig själv som ett föremål som hon eller han sätter pris på. (Johnson, 2003, 27-28). Imsen förklarar att självkänslan är en subjektiv angelägenhet som är privat. Vidare menar hon att det är känslan av att "jag är jag" och att jag finns till (Imsen, 2000, s. 326).

2.1.2 Självförtroende

Denna term syftar på vad vi gör och är därför en mer föränderlig och situationsbunden aspekt av självet. Självförtroendet är något som kan fluktuera, man kan till exempel ha ett gott självförtroende när det gäller matlagning men inte när man skall lösa matematikproblem eller tvärtom. En god självkänsla ger oftast ett bättre självförtroende, men de två är ändå inte att förväxla (Johnson, 2003, s. 15-16). I Nationalencyklopedin förklaras det att självförtroende står för en stark tilltro till sin egen förmåga (Nationalencyklopedin, 2007).

2.2 Självkänslan i skolåldern

2.2.1 Teorier

Eriksson hävdar att *skolåldern* är ett stadium som är socialt sett viktigt. Det är nu som känslan av uppskattning kommer in och barnet lär sig spelet mellan att lyckas och att misslyckas. Eriksson påpekar faran i denna period och det är att barnet utvecklar en känsla av underlägsenhet. Faran är inte förhållandet till de akademiska kraven, utan att barnet tar avstånd från skolan och känner sig ”främmande” på grund av tidigare konflikter. Det positiva i detta utfall är flit och arbetsförmåga. (enligt Imsen, 2000, s. 335, 341). Vygotskij anser att all intellektuell utveckling och allt tänkande tar sin utgångspunkt i social aktivitet. Utvecklingen löper från ett tillstånd där barnet gör saker tillsammans med andra och till ett tillstånd där barnet kan agera ensam. Alltså det sociala kommer först, därefter det individuella. Vygotskij menar också att barnet först utför handlingar med hjälp, därefter utan hjälp. Det barnet klarar på egen hand ser Vygotskij som det vi anser att barnet klarar på egen hand, den andra nivån är det som vi anser att barnet skulle klara av med hjälp och stöd. Skillnaden mellan dessa nivåer kallar han den *proximala utvecklingszonen*. Sedermera blir den pedagogiska utmaningen att stimulera barnet att arbeta aktivt tillsammans med andra och ge det hjälp och stöd, för att slutligen klara uppgiften på egen hand. Vidare är det upp till läraren att utnyttja denna zon, genom att stimulera barnet att arbeta tillsammans med andra och ge det hjälp och stöd på vägen till att klara uppgiften på egen hand (a.a., s. 188-189).

Bronfenbrenner för fram en annan teori som utgörs av att man studerar individens utveckling ur en bred synvinkel. Studierna sker inte enbart av det direkta samspelet mellan föräldrar och barn, utan också samspelet mellan dem samt faktorer i närmiljön och samhället. Teorin består av beskrivningar och förklaringar till hur barnen påverkas och socialiseras av erfarenheter och händelser på fyra olika nivåer – mikronivå, mesonivå, exonivå samt makronivå (enligt Bunkholdt, 1995, s. 230-236).

2.3 Olika sidor hos självkänslan

2.3.1 Illusorisk självkänsla - Genuin självkänsla

Den illusoriska självkänslan uppstår som ett försvar i syfte att undvika en konfrontation med en inre känsla av otillräcklighet. Ett exempel är när personen inte tar till sig tydliga signaler av andras ogillande utan håller fast vid sin stora popularitet bland kamraterna. En person som besitter genuint hög självkänsla är

¹ På mikronivån påverkas barnen av samspelet med föräldrar, syskon och övriga familjemedlemmar, skola, daghem och jämnåriga samt grannar. I mesonivån sker påverkan mellan olika socialisationsagenter på mikronivån. På exonivån blir barnen utsatta för indirekt påverkan genom händelser och situationer som är av betydelse för de personer barnen samspekar med. Den sista nivån, makronivån, utgörs av överordnade värden, traditioner och ideologier. Värderingar och traditioner kan yttra sig genom t.ex. hur föräldrarna fostrar sina barn (Bunkholdt, s. 230-234).

öppen för omgivningens signaler och har en realistisk självbild med brister och svagheter (Johnson, 2003, s 91).

Johnson för fram att det har antytts att illusorisk hög självkänsla har påträffats hos mobbare medan låg självkänsla karakteriserar de typiska offren. De med genuint hög självkänsla, däremot, stödjer offret. Johnson anser att mobbaren inte behöver ett bättre självförtroende utan stöd och hjälp för sin bristande tillit och självaktning. Hon menar också att det är viktigt med träning som gör att den idealiserade självkänslan kan ge vika för en mer realistisk självbild och självtillit (Johnson, 2003, s 91, 96).

2.3.2 Självkänsla och kompetens

I den nationella kvalitetsgranskning som utfördes av Skolverket undersöktes självkänsla relaterad till kompetens. Utifrån enkätsvaren visade det sig att elever som har bättre betyg och en bättre självkänsla har föräldrar som diskuterar samhällsfrågor, film och böcker med sina barn (Skolverket, 2003, s.61). Hwang och Nilsson drar även paralleller mellan självkänsla och kompetens. De menar att en god självkänsla har att göra med hans/hennes upplevelse av kompetens. Självkänslan förstärks med hjälp av uppmuntran och stöd från omgivningen. Vidare har även konkurrens eller samarbete stor betydelse för barnens uppfattning om den egna prestationsförmågan och den egna fysiska, kognitiva och sociala kompetensen. I de fall självkänslan får sig en allvarlig törn kan barnens motivation, att försöka klara av nya saker, sjunka. De drabbas av inlärd hjälplöshet, dvs. de misslyckas och känner därmed att det inte är någon idé att försöka. De anser att de inte kan göra något för att förbättra situationen och ger helt enkelt upp (Hwang och Nilsson, 2003, s 210-211). Lehman och Repetti skriver om skolans konsekvenser för barnets självkänsla: "In accord with research demonstrating links between children's self-esteem and school failure experiences" (Lehman och Repetti, 2007, s. 613-614). De fann också att: "...children were especially likely to be affected by academic problems that occurred at school. On days when children experienced difficulty with school work, they also reported increased in anxious mood, decreases in state self-esteem..." (a. a.).

2.3.3 Låg kontra hög självkänsla

Baumesister för fram hur låg respektive hög självkänsla kan yttra sig hos individer. Han skriver: "People with secure, high self-esteem can dismiss or ignore criticism because they feel certain that it does not describe them correctly." Baumeister fortsätter att beskriva den motsatta sidan av självkänsla: "A person with low self-esteem, lacking these firm convictions about the self, may pause to think that the criticism might be correct and accurate (Baumeister, 1993, s. 212). Han skriver också att: "A person with high self-esteem presumably has plenty of strengths, capabilities, and virtues (at least in his or her own opinion), and so a threat to anyone of them will not seriously damage the overall positivity of self-regard." Medan han säger att: "But

a person with low self-esteem does not have all these alternative supports for self-worth (a. a., s. 212-213). Bunkholdt för fram sina åsikter kring självkänslan hos individen när hon hävdar att barn som har fått uppleva många negativa erfarenheter utvecklar en övervägande låg självkänsla (Bunkholdt, 1995, s. 158).

2.3.4 Självkänsla relaterat till motivation

Imsen menar att motivation sammanhänger med grundläggande värdering. De termer som Imsen menar är viktiga i motivationssammanhang är bl.a. vilja, glädje, intresse, plikt, behov, självförverkligande, feedback, intresse, nyfikenhet, trygghet och känslan av att lyckas (Imsen, 2000, s. 273-274). Baumeister skriver om självkänsla och motivation och han anser att:

”Low self-esteem people were less willing to boast in advance that they would achieve success... Cognitive consistency dynamics may influence expectancies and willingness to believe feedback, but they do not dictate desires and motivations” (Baumeister, 1993, s. 39).

Baumeister påstår också att individer med både hög och låg självkänsla vill förbättra sina prestationer och förmågor, men på olika sätt. Individerna med hög självkänsla har intresse av att identifiera sina styrkor och goda sidor. Däremot har människor med en låg självkänsla en fokusering på sina svagheter och misslyckanden. Vidare söker de en utväg i situationer genom att försvara sig själva från misslyckanden och förödmjukelse (a. a., s. 51).

2.4 Möjliga vägar till en stärkt självkänsla

2.4.1 Två vägar till självkänsla

James och Meads tankegångar lade grund för än idag rådande idén om två olika vägar till självkänsla. James förespråkade den ”aktiva” vägen, där individen själv skapar sin självkänsla genom sina avsiktliga handlingar (Johnson, 2003, s. 18). James skriver:

”So our self-feeling in this world depends entirely on what we back ourselves to be and do. It is determined by the ratio of our actualities to our supposed potentialities; a fraction of which our pretensions are the denominator and the numerator our success: thus, self-esteem=success/pretensions (James, 1890, s. 310).

James förklarar innebörden i detta när han vidare skriver att:

”Such a fraction may be increased as well by diminishing the denominator as by increasing the numerator. To give up pretensions is as blessed a relief as to get them gratified; and where disappointment incessant and the struggle unending...(a. a., s. 311).

Mead däremot, menade att det fanns en ”passiv” väg där individen tar emot och speglar sig i omgivningens reaktioner om sig själv. Han ansåg att individen ses som

en passiv mottagare av självkänsla genom andras omdöme. Han kallade det ”reflektivt omdöme av viktiga andra” som vi tar emot och lägger till oss själv. Poängen med teorin var att vi och vår syn på oss själv formas i en social process där vi själva inte ses som särskilt aktiva. Individens speglar sig i omgivningens bedömningar (Johnson, 2003, s. 20-21). Vidare förklarar Mead:

”Det är genom reflektion – att vända erfarenheten bakåt mot individen själv – som hela den sociala processen på så sätt förs in i erfarenheten som deltar i den; det är med sådana medel, som gör det möjligt för individen att anta den andras attityd gentemot sig själv, som individen förmår att medvetet anpassa sig till denna process, och att i vilken som helst given social handling modifiera den processens resultat i termer av hans anpassning till den” (Mead, 1976, s. 108).

2.4.2 Psykodynamisk syn

Enligt Kohut har vårdaren eller föräldrarna den viktigaste betydelsen för individens självkänsla. Föräldragestaltens tröst i motiga situationer omskapas till en förmåga att själv uthärda motgångens smärta och lindra den genom olika åtgärder, han kallar de: inre strukturer. Åtgärderna eller de inre strukturerna kan vara mer eller mindre lämpliga. De bästa kan vara att ha förmågan att acceptera, förstå och gå vidare eller det sämsta: att ta en drink, ett piller eller knark. Valet som individen gör beror på en kombination av inflytande från forna självobjekt och på andra sätt förvärvade tycken. Vidare menar Kohut att på så sätt förvandlas under utvecklingens gång storslagenhet till självkänsla, ambition eller driftighet, stolthet över egna kvaliteter och förmågan att upprätta självförverkligande mål (Kohut, 1986, s. 14). Klein hade liknande åsikter när hon säger att:

”...dessa tidigaste känslomässiga situationer har väsentligen påverkat vårt förhållande till oss själva. Vi håller dem vi älskat bevarade som relikter i vårt minne; vi kanske känner att de leder oss i svåra situationer, och vi kanske undrar hur de skulle bete sig, och om de skulle gilla våra handlingar.” (Klein, 1993, s. 116 -117).

2.4.3 Människor i omgivningen

Piaget anser att kamratgruppen är det bästa redskapet för en stärkt självkänsla i skolåldern. Det ökande oberoendet från och det minskade samspelet med föräldrarna är kopplat till ett ökat beroende av jämnåriga. I samband med att barnen blir äldre är det troligare att de går till en kompis och inte till föräldrarna med sina bekymmer och problem. (enligt Hwang och Nilsson, 2003, s 211). Rosenberg menar att det finns fler människor runt omkring individen som är med och påverkar hans/hennes självkänsla. Dessa kallar Rosenberg ”important others”. Dessa personer, i ens omgivning som betyder mycket, kan vara syskon, föräldrar, mor- och farföräldrar, lekkamrater, lärare eller klasskamrater. För att fylla rollen som ”important others” krävs det att jag uppträder så att den växande människan har förtroende för mig och ser mig som ett identifikationsobjekt. Vi vuxna måste visa att vi bryr oss om, håller av och på djupet förstår den växande människan. Beroende på hur individens

spegling utfaller, formas dennes självaktning i positiv eller negativ riktning (enligt Maltén, 2003). Svedberg menar att människans sätt att uppfatta sig själv och förstå sina tankar är ett resultat av samlade sociala erfarenheter (Svedberg, 2003, s. 33).

2.4.4 Social och kognitiv syn

Harter för fram den social och kognitiva synen på självkänsla och säger: "In this volume, I employ the terms "self-esteem" and "self-worth" interchangeably (Harter, 1999, s. 5). Vidare beskriver Harter olika kompetenser som är väsentliga för människans självkänsla under olika perioder i livet. Under perioden 5-7 år beskriver Harter: "References to various competencies, for example, social skills, cognitive abilities, and athletic talents, are common self-descriptors (a. a., s. 41). Hon säger också att: "...the child's ability to oppose "good" to "bad" is especially relevant...the child develops a rudimentary concept of the self as good at a number of skills (a. a., s. 42). Därefter fortsätter hon att säga: "Moreover, the child at this period still lacks the ability to develop an overall concept of his/her worth as a person. Vidare beskriver Harter vad som händer kring individen kring åldern 8 -11 år, hon uttrycker sig: "In contrast to the more concrete self-representations of younger children, older children are much more likely to describe the self in such terms as "popular," "helpful," "smart," and "dumb." ". Harter menar också att barn i åldern 8-11 år beskriver sig i termer som anger deras kompetenser. Dessa barn börjar också bli medvetna om sin självvärdering. De värderar sig själva inom de områden där de har framgångar och en strävan efter att nå högre. Från Harters observationer framkom det att den prototypiska eleven, som har en god självvärdering, säger att: "även om jag inte gör så bra ifrån mig i matte och naturvetenskap, gillar jag ändå mig själv som person, för att de ämnena inte är så betydelsefulla för mig"(a. a., s. 49).

Sedermera förklarar Harter att olika områden så som socialt stöd och bredare kompetens som man upplever viktigt leder till ett högre egenvärde. Hon fortsätter att säga:

"Similarly, at each level of competence in domains of importance, the more support one garners from classmates and parents, the higher one's self-worth." Harter säger också: "Support from significant others, particularly from those whose approval I regarded as important, combines with perceptions of competence in domains of importance to impact the level of global self-worth" (a. a., s. 193-194).

Bausmeisters hade liksom Harter en social och kognitiv syn på självkänsla. Baumeister uttrycker sig: "It is reassuring that self-esteem can change substantially, regardless of what circumstances bring it about. This important part of personality is not fixed in concrete for one's whole life. Significant changes in one's life structure may often be accompanied by significant changes in how one regards oneself" (Baumeister, 1993, s. 212).

2.4.5 Eleven i centrum

Dewey menar att eleven är centrum för lärandet och han skriver:

”Barnet skall vara utgångspunkt, centrum och mål. Barnets utveckling och mognad är idealet. Endast detta anger normen. Alla ämnesstudier är underordnade barnets mognad; de är instrument, värdefulla endast i den utsträckning de tjänar mognadens behov. Personligheten, karaktären är förmer än skolämnena. Det är inte kunskap eller orientering, utan självförverkligande som är målet. Att vinna kunskapens hela värld men förlora sitt eget jag är ett gruvligt öde inom pedagogiken...” (Dewey, 1980, s.105).

Kveli anser att det är i skolåldern som skolprestationerna blir viktiga delar av elevernas självuppfattning och självförtroende. En positiv självuppfattning är beroende av om man klarar sig bra i skolan. Att skolresultaten upplevs så viktiga hänger samman med den plats som skolan har i vårt samhälle och det värde som utbildningen har. När detta förhållande läggs samman med de självbegränsande uppfattningar som vi har, ser vi hur lätt det är att skolan och läraren kan komma att skapa eller förstärka goda eller onda cirklar i elevernas utveckling (Kveli, 1993). Taube menar att det är alltid lättare att förhindra uppkomsten av en ond cirkel, än att vända en som redan finns. Om man skall förhindra en ond cirkel krävs det att man skapar en positiv klassrumsatmosfär. Denna atmosfär kännetecknas av en accepterande inställning och förståelse för de olika barnens behov (Taube, 2007, s. 109-110). Miller och Daniel (2007) för ett liknande resonemang när de skriver: ”From a self-worth perspective, the vulnerable child has in the teacher a person who shows warmth and concern...”. Vidare skriver de: “From a self-competence perspective, it is important for any feed-back to be honest and contingent...”...children need to know when they are right and when they are not.” (Miller och Daniel, 2007, s. 615).

2.4.6 Att gå via föräldrarna

Folkhälsoinstitutet har utarbetat ett förslag till hur föräldrastöd kan utvecklas i Sverige. Analysen tar sin utgångspunkt i de hälsoproblem som drabbar oss i stort. Under en stor del av uppväxtåren och senare i vuxenlivet är psykisk ohälsa ett av de största hälsoproblemen. Uppväxtåren är den period i livet som öppnar de största möjligheterna för att främja psykisk hälsa. Relationerna till föräldrarna är det som betyder mest för ett barns välfärd och hälsa (Statens Folkhälsoinstitut, 2004, s. 8). Om samhället skall främja barns välfärd och hälsa är det nödvändigt att närma sig föräldrarna (a.a., s. 23). Värme i kontakt mellan föräldrar och barn främjar social kompetens, särskilt viktigt är det att barnet tillägnar sig en uppfattning om den egna personen som värdefull. Samtal med personal inom skolan är en källa till stöd för föräldrarna. Skollagen (2004) säger att skolan har skyldighet att informera om barnets utveckling i skolan. Informationen sker via utvecklingssamtal och föräldramöten. Föräldramöten kan vara en väg till att öppna upp för diskussioner där föräldrarna utbytet erfarenheter med varandra kring rollen som föräldrar. Lärarens roll förändras då från att vara en person som informerar information om skola, till att istället ha en uppgift att underlätta diskussion emellan föräldrarna (Statens Folkhälsoinstitut, 2004, s. 179). Taube menar att föräldrarna är i de allra flesta fall

de mest betydelsefulla personerna i barns liv. Om man som lärare vill ha möjlighet att påverka något i barns liv är det nödvändigt att ha en god kontakt med dess föräldrar. Många föräldrar har både förmåga och lust att hjälpa sina barn om de får lämplig vägledning från skolans sida. Det är dock viktigt att de överför positiva och realistiska förväntningar på sina barn (Taube, 2007, s.115-116).

2.4.7 Skolans effektivitet

Ogden anser att en effektiv undervisning och effektiva miljöåtgärder kan resultera i att elever utvecklar en positiv syn på sig själva. Ogden menar också att skolan kan vara en resurs och en positiv utvecklingsfaktor i ett barns liv. Samtidigt kan skolan också vara en riskfaktor som bidrar till social utstötning eller upplevelsen av att inte duga (Statens Folkhälsoinstitut, 2005, s. 8). Forskning pekar på flera förhållanden om varför en del skolor har mer effektivt lärande än andra. Dessa skolor har professionellt ledarskap med gemensamma visioner och mål samt en ledning som ser till personalens och elevernas behov. Skolorna har en välordnad och inlärningsfrämjande miljö som har höga, positiva men också realistiska förväntningar på eleverna där tyngdpunkten ligger på positiv bekräftelse. Det finns även pedagogiska kvaliteter och framgångsrik undervisning med ett tydligt fokus och syfte. Vidare har man ett elevcentrerat synsätt där elevernas rättigheter understryks och respekteras (a.a., 9-12).

2.4.8 Lärarens roll

Kveli påtalar vikten av att en lärare skall kunna känna igen varje elevs speciella förutsättningar och behov. Hon menar att detta har betydelse för om läraren skall kunna skapa eller förstärka goda eller onda cirklar i elevernas utveckling. Vidare anser hon att de omedelbara intrycken måste kompletteras med medvetna och systematiska observationer, där vissa förhållanden kartläggs enligt ett planerat mönster. Med detta menar Kveli att det kan ske som klassobservationer, samtal med elever och föräldrar eller genom undersökningar av olika slag. Läraren måste också ha en vilja att pröva egna tolkningar på ett öppet och kritiskt sätt. Denna uppgift ställer stora krav på både yrkesmässiga insikter och social känslighet (Kveli, 1993, s. 92). Taube för också fram vikten av att se sig själv som lärare. Hon menar att lärare kan öka sin självkännetekning genom att ställa sig frågor av typen: "Låter jag eleverna få veta att jag tänker på dem och är intresserad av dem som individer?" "Tycker jag om att vara god vän med mina elever och arbeta tillsammans med dem? Är jag medveten om vad eleverna tycker om mig?" (Taube, 2007, s.111).

Taube menar också att om vi accepterar oss själva blir vi mer varma, toleranta och accepterande mot andra och en sådan uppmuntrande och stödjande atmosfär får fram det bästa av eleverna. Lärare som är trygga i sin yrkesroll, tror på det de gör och har en positiv attityd till sig själva kan skapa relationer till eleverna som kännetecknas av förståelse, värme, vänskap och empati. Dessa lärare är också oftare flexibla och har

ett mer personligt sätt att undervisa. Dessa lärare behöver inte skydda eller försvara sitt eget jag och undervisningen grundas på elevernas behov, inte lärarens. Lärare som skräms av alltför nära och personliga relationer med barnen vill ha många regler och disciplin. (Taube, 2007, s. 112).

Colnerud för fram andra väsentliga delar av läraryrkets uppdrag. Uppdraget handlar om att ge elever återkoppling på deras prestationer och att fostra dem till att utvecklas till sociala varelser. Det pedagogiska uppdraget innefattar feedback, anvisningar om rätt svar, korrigerande, men detta innebär inte alltid risker att sår, skapa upplevelser av misslyckande och att motverka sitt syfte genom att minska självförtroendet hos eleven. Colnerud hävdar att i vår kultur finns det ett socialt accepterat mönster för vad vuxna har rätt att utsätta barn för, där deras rätt till respekt för det privata är liten. Vuxna får utsätta barn för generande behandling. Det pedagogiska uppdraget handlar också om att ha kontroll över förtrycket i sig (Colnerud, 2006, s. 43, 45, 46). Taube är inne på samma spår och skriver: "Om eleverna förödmjukas, hånas eller förlöjligas ökar riskerna för att de i sin tur skall behandla andra med samma brist på aktning." (Taube, 2007, s.111).

Franck menar att vi människor har en benägenhet att klassificera våra medmänniskor. Någonstans i denna process letar sig självvärderingen in och då ställer han ställer sig frågan om vem som svarar upp mot normen och vem som inte gör det. Franck menar att han många gånger har mött elever som har blivit rånade på ett självförtroende och en självkänsla. Lärarens ansvar är att möta våra barn och ungdomar som vishetsbärande människor (Franck, 2004, s. 53-54). Gustafsson poängterar också faran med ett normalitetstänkande. Han menar att en betydande pedagogisk insats bör vara en bredare bedömning av barnets olika möjligheter och en mer utvecklad helhetssyn. Vi måste uppmärksamma det barnet kan i stället för det hon inte kan samt ha en stark tro på varje barns inneboende kraft. Gustafsson framhåller att lärandet är beroende av barnets hälsa och välbefinnande. Ett barn som mår bra till kropp och själ lär sig mer och därför är också omsorgen om barnen en viktig uppgift för oss inom skolan (Gustafsson, 2000, s. 33, 44-45).

3 PROBLEM

I Lpo 94 står det att läraren har en viktig roll att stärka elevers självkänsla i skolan (Läraryrket, 2001). Som lärare har vi en pedagogisk uppgift och frågan är hur vi väljer att arbeta och förhålla oss till detta.

Självkänsla är ett begrepp som florerar starkt i massmedier men även i skolans värld. Elevers självkänsla påverkas av omkringliggande miljöer varvid skolan och pedagoger är med och påverkar. Finns det en medvetenhet bland lärare kring begreppet självkänsla och i så fall vilken betydelse har det för undervisningen?

Studiens huvudsyfte är att undersöka hur lärare arbetar med att stärka elevers självkänsla i årskurserna 1-3.

Problemformuleringarna lyder:

- På vilket sätt finns det en medvetenhet hos lärare kring begreppet självkänsla?
- Arbetar lärare med att stärka elevers självkänsla i skolan och i så fall hur?
- Vilken betydelse har elevens självkänsla för honom/henne?

4 METOD

I detta avsnitt förs det fram vilket tillvägagångssätt som har använts för att utföra undersökningarna. Vidare presenteras intervjupersonerna. Det framkommer även på vilket sätt analysen är utförd samt kritik till val av metod och eventuella felkällor.

4.1 Val av metod

Metoden för arbetets undersökning är kvalitativ. De kvalitativa intervjuerna bygger på Kvales anvisningar för forskningsintervjuer samt Patel och Davidssons metod (Kvale, 1997, Patel och Davidsson, 2003).

Analysering av intervjun sker utifrån Patel och Davidssons modell (Patel och Davidsson, 2003).

Kvale beskriver den kvalitativa forskningsmetodens förståelseform och utifrån den har jag använt några av de aspekter som han framhåller. Kvale menar att ämnet för den kvalitativa forskningsintervjun är intervjupersonens livsvärld och hennes relation till den. Syftet är att beskriva och förstå de centrala teman som den intervjuade upplever och förhåller sig till. Huvuduppgiften är att förstå innebörden av det som sägs av den intervjuade (Kvale, 1997, s 34-36). Jag hävdar att kvalitativa undersökningsmetoden är väsentlig för rapportens syfte eftersom intervjun delger intressanta aspekter kring hur lärare ute på fältet arbetar med barns självkänsla.

Den kvalitativa intervjun har en låg standardisering eftersom frågorna ger intervjupersonen utrymme att svara med egna ord. Däremot är frågorna ställda i en bestämd ordning vilket gör att intervjun får en hög strukturering (Patel och Davidsson, 2003, s 71).

4.2 Undersökningsgrupp

Intervjupersonerna består av 10 lärare på 3 olika skolor i två olika kommuner. Den första skolan benämns i rapporten som skola A, den andra som B och den tredje som C. Lärarna på skola A tillskrivs namnen: A1, A2, A3, på skola B: B1, B2, B3 och på skola C benämns som C1, C2 och C3.

Valet av skolor har sin förklaring i att jag tidigare har varit i kontakt med dem genom verksamhetsförlagd utbildning och vikariat.

Av de intervjuade är 8 klasslärare, 1 specialpedagog och 1 slöjdlärare. Åldersintervallet sträcker sig från 25 år till och med 64 år. Antal år i yrket är allt från 1-40 år.

Av de valda lärarna är 9 kvinnor och 1 man.

Nedan följer en presentation av lärarnas ålder, antal år i yrket och utbildning:

Lärare:	Ålder:	Antal år som lärare:	Utbildning och arbetar som:
A1	64	40	Folkskolelärarutbildning, klasslärare i åk. 4
A2	25	3	Lärarutbildning, stödpedagog
A3	57	36	Småskoleseminariet, klasslärare i åk. 3
A3	57	32	Lärarhögskolan, klasslärare i åk. 2
B1	29	4	Lärarhögskolan, klasslärare i åk. 3
B2	27	1	Lärarhögskolan, klasslärare i åk. 6
B3	26	2	Lärarhögskolan, klasslärare i åk. 3
C1	57	32	Slöjdlärarseminariet, slöjdlärare, låg- och mellanstadiet.
C2	55	33	Lärarhögskolan, klasslärare i åk. 3
C3	57	36	Lärarhögskolan, klasslärare i åk. 1

4.3 Genomförande

Intervjuerna spelades in med hjälp av mini –disc och mikrofon.

Patel och Davidsson hävdar också att intervjupersonerna måste informeras om syfte och vad deras medverkan kommer att innebära. Det skall även framgå att deras medverkan är frivillig och att de uppgifter de lämnar ut inte kommer att användas till något annat syfte än för just denna undersökning (Patel och Davidsson, 2003, s. 60-61). Skolorna kontaktades och tillfrågades för eventuella frivilliga till en intervju. Därefter mejlades intervjufrågorna till de berörda intervjupersonerna. Förklaringen till varför detta gjordes var att lärarna skulle vara förberedda och svara mer utförligt.

Intervjupersonerna informerades om att inspelningen var frivillig och att den var till för att underlätta i intervjusituationen. Sedan berättade jag att deras intervju svar inte kommer att kunna relateras till dem själva. Patel och Davidsson poängterar vikten av att värna om den enskilda individens integritet. De menar att alla uppgifter som vi får från och om individen måste behandlas konfidentiellt. Vilket innebär att man inte får lämna ut uppgifter till utomstående, dels att det inte får vara möjligt att identifiera en enskild individ när resultatet presenteras (Patel och Davidsson, 2003, s. 60).

I samband med intervjun informerades intervjupersonen om att en kopia av rapporten kommer att lämnas till respektive skola för dem som har intresse av att ta del av arbetet. Patel och Davidsson menar intervjuaren bör fundera över hur de som ingår i undersökningen skall kunna få ta del av resultatet (Patel och Davidsson, 2003, s. 61).

Av de intervjuade var det 7 som spelades in. Tre av de intervjuade ville inte bli inspelade. Två av dessa hade arbetat ihop under många och ville bli intervjuade

tillsammans. Intervjun med A1 ägde rum i skolans personalrum. Vi fick arbeta ostört eftersom vi hade valt en tidpunkt då det inte var så många andra närvarande i personalrummet. En bit bort var det två andra lärare i rummet. A2 intervjuades i enskilt rum. Vad beträffade A3 så önskade de att få svara på frågorna skriftligt.

På både skola B och C fick vi arbeta ostört. Intervjuerna på skola B utfördes i enskilda arbetsrum. Intervjuerna på skola C utfördes i den intervjuades klassrum efter det att eleverna hade slutat för dagen.

Intervjuerna pågick från 10 till 20 minuter. Inspelningarna var av mycket god kvalitet eftersom jag använde mig av mick och minidisc-inspelning. Dessa skrevs sedan ut på dator, för att sedan analyseras.

4.4 Analys

Intervjuerna lästes genom några gånger för att få ökad kännedom om materialet. Därefter kategoriserades svaren under olika rubriker, dels för att få en god struktur och dels för att upptäcka eventuella mönster i texten.

4.5 Felkällor och metodkritik

Intervju A3 utfördes skriftligt och gemensamt av två lärare vilket påverkade reliabiliteten i deras svar.

Under intervjuerna ställdes frågorna som var planerade och ingenting annat, vilket innebar att intervjusituationerna fick en hög validitet.

Emellertid råder det en viss tveksamhet mellan begreppen självkänsla och självförtroende hos några av respondenterna. I vilken utsträckning detta påverkar de andra intervjusvaren blir osäkert. Intervjun kunde ha utformats så att respondenten hade blivit informerad om de olika begreppens innebörd innan intervjusituationens början. Detta gjordes dock inte eftersom det i sådana fall inte skulle utredas i vilken grad det fanns en medvetenhet kring begreppet självkänsla bland lärare.

Eftersom intervjufrågorna skickades till respondenterna innan intervjusituationen råder det en viss tveksamhet kring reliabiliteten. Svaren kanske hade blivit annorlunda om frågorna hade ställts utan att respondenterna hade fått möjlighet att fundera kring frågor och svar.

Av de intervjuade finns det endast 1 man, vilket gör att det inte blir en spridning mellan könen.

5 RESULTAT

5.1 Lärares tankar om självkänsla

Svaren under den här kategorin skiljer sig mellan de olika respondenterna.

Lärare A1 och B3 menar att självkänsla handlar om självförtroende. Lärare A1 säger också att det handlar om att våga, vilket C1 också anser.

Lärarna A3 och B1 påstår att självkänsla handlar om hur trygg man är i sig själv. B1 förklarar ytterligare en innebörd i begreppet och hon säger att:

”För mig handlar nog självkänsla om att man känner sig själv så pass att man vet hur man fungerar i olika situationer. En god självkänsla är detsamma som att känna sig harmonisk. Självkänsla är också hur väl man känner sig själv”.

C1 menar att självkänsla är att må bra, respondenten säger att:

”Har man en god självkänsla så kan man känna om man inte mår bra och man kan också känna när man mår bra”.

C2 för fram att självkänsla är att man vågar saker och ting. Men också att man är medveten om vad man klarar och inte klarar. C3 är inne lite på samma spår och säger:

”Hur tillfreds man är med vad man klarar av jämfört med vad man vill klara eller vad andra tror att man kan.”

Lärare A2 anser att självkänsla är hur man ser på sig själv och sina talanger och begränsningar.

B2 förklarar på ett annat sätt och respondenten beskriver självkänsla som:

”Det positiva i varje människa som gör oss bekväma i oss själva som individer.”

5.2 Arbetet med självkänsla

Samtliga lärare menar att de arbetar med självkänslan hos sina elever. Arbetssättet ser olika ut från lärare till lärare.

A3 och A1 menar att arbetet med självkänslan tar sig i uttryck genom att eleverna vågar göra saker inför klassen. En del vågar gå fram och berätta, sjunga eller läsa tidningen. A3 och B3 anser att man som pedagog är med och peppar och berömmar hela tiden. A1 beskriver det så att hon låter tidningsläsningen inför klassen bli ett

naturligt inslag varje dag. Vidare poängterar A1 att hon som pedagog har berättat inför hela klassen, att hon aldrig tvingar någon att läsa om den inte vill. Så småningom vågar de flesta att gå upp och läsa inför klassen.

Lärare B1 förklarar att hon arbetar med självkänslan mer omedvetet. Hon säger:

”Man försöker lyfta fram dem i olika situationer. Jag är noga med att se varje barn varje dag. Hälsar och tar dem i hand, bekräftar dem liksom. Försöker skapa ett tryggt klimat i klassrummet, lyssna på varandra, skrattar inte åt varandra, tittar på den som pratar och sådär. Jag försöker också lyfta deras goda sidor och medvetengöra deras goda sidor. Mycket beröm och uppmuntran.”

B2 förklarar arbetet med självkänsla såhär:

”Jag använder mig av värderingsövningar lite då och då, som är till för att stärka den egna personligheten och skapa tilltro till den egna kunskapen. Utöver det, givetvis det vanliga: att försöka uppmuntra när eleverna gör något rätt och lyfta det högre än att poängtera när de gör fel.”

C1 framhåller att eleven ska själv känna när hon/han har gjort något bra, läraren skall inte vara den som blir tillfredsställd. Detta tänkande försöker C1 föra över på eleverna genom att få dem att ställa frågor till sig själv i stil med: Har jag jobbat så hårt jag har kunnat? Är det här max? C2 menar också att de ska känna att de klarar saker så de är nöjda. Vidare menar läraren att arbetet med självkänsla tar sig i uttryck i samtal med eleverna. I dessa samtal diskuteras det vad de gör i skolan och hur de klarar det. Men också vad de är bra och duktiga på samt vad de behöver jobba med.

A2 hoppas att hon arbetar med självkänslan hos sina elever. A2 beskriver arbetet såhär:

”Det finns i bakhuvudet hela tiden, att man vill stärka eleverna och att de ska tro på sig själva och sin förmåga att lära. Jag tänker, att de ska känna sig trygga. Eleverna måste känna sig trygga med mig och miljön här... Sen utgår jag från elevens starka sida, att dom liksom känner flytet i det dom gör, att dom kan...”

Vidare anser A2 att om man känner sig bra i något då kan det gå över i ett annat ämne. Det är viktigt att börja med det som barnet kan, så att de tror på sig själva och känner sig trygga i det. Därefter menar A2 att man kan börja utmana eleverna.

C2 arbetar med självkänslan på ett annat vis, respondenten säger:

”Ja, alltså det här med att våga stå för sin åsikt, tycker jag är viktigt t.ex. när man har klassråd eller sådär... T.ex. när det har varit bråk, så vill man att alla ska tala om hur de upplever bråket, inte bara den som blir slagen, att alla får komma till tals.”

C2 för också fram att hon i arbetet uppmuntrar barnens egna initiativ och att det kan leda till en bra utveckling.

Lärarna nämner också olika material som de har att tillgå när de arbetar med barns självkänsla:

Lions Quest (www.lions-quest.se)

Gruppen som grogrund – Gunilla O. Wahlström

Etik – pedagogens vardagsarbete – Jenny Gren

Matematik från början – Ann Ahlberg

Livsviktigt - Kimber

Projekt – Charlie

Kompis samtal – Lars Edling

Alla vinner – Terry Orlick

Lika som bär – Pernilla Stalfeldt

5.3 Självkänslans betydelse för lärandet

Samtliga lärare framhåller att självkänslan har en viktig betydelse för lärandet.

Lärare C1 och C3 menar att självkänslan har med motivation att göra. C1 säger:

”Jag skulle vilja föra in ett ord som motivation, att det hör ihop med det här då alltså. Har jag bra motivation så har jag bra självkänsla också...att jag kan känna att det här måste jag ta itu med. Det här måste jag lära mig. Det här är viktigt för mig och min framtid.”

C3 säger att:

”Självkänslan påverkar deras motivation, om de vill kunna och jag hejar på, så höjs självkänslan.”

B1 för fram självkänslans betydelse för lärandet på ett annat sätt. Hon säger:

”Om man har en bra självkänsla så tror jag att man känner sig trygg. Genom att man känner sig trygg så är det lättare att ta till sig kunskaperna, samband däremellan. Man har lättare att lyssna och fokusera. Lättare att visa hänsyn och respekt för andra. Man vet hur man själv vill bli behandlad. Vilket också skapar förutsättningar för att man blir en bra medmänniska.”

A2 har liknande åsikter och menar att det är viktigt att de först blir trygga och skapar en tro på sig själva. Därefter kan man börja arbeta med skolans ämnen.

A1 och A2 har liknande svar i denna fråga och de framhåller att eleverna vågar mer om de har en bra självkänsla. Vilket i sin tur påverkar lärandet.

B3 menar att en del barn saknar helt självkänsla, vilket påverkar undervisningen. Men hon anser också att andra kan ha en för bra självkänsla, vilket heller inte är bra. B2 anser att om man skall uppnå ett gott studiepresterande är det väsentligt att vara trygg i sig själv och ha god kännedom om styrkor och svagheter. Vidare menar intervjupersonen att om man vet var man står så har man möjlighet att utveckla sig själv, vilket är stimulerande och väcker lusten till att lära mer.

Lärare C2 anser att självkänslan påverkar arbetet så att:

”Alltså, det är ju så att känslan av att lyckas, det är nog det viktigaste vi har att bygga på. Det tror jag. Därför så gäller det att hitta, liksom där barnet kan börja och där det kan lyckas, annars är det nog ingen idé.”

5.4 Pedagogens betydelse för elevers självkänsla i klassrummet

Samtliga lärare anser att pedagogen har en stor betydelse för elevernas självkänsla.

Lärare C2 menar att hon i sitt klassrum vill förmedla en tillåtande attityd.

A3 anser att pedagogens egen självkänsla har en betydande roll. De för fram att en trygg och säker pedagog förmedlar en bättre undervisning. Både C3 och B3 anser att som lärare tänker man på att öka deras självkänsla i den dagliga undervisningen. A1 har liknande åsikter:

”Jag tror det viktiga är att få in det i vardagsarbetet. Det behöver inte vara så märkvärdigt, kanske. Våga göra sådana här enkla saker som att göra något inför klassen. Våga det. Annars... vet jag inte om det behövs några speciella program o sådär.”

Vidare påpekar A1 att om en elev har dålig självkänsla måste man vara mer försiktig med dem. Hon menar att man måste tänka på att inte sätta dem i situationer där de riskerar att göra bort sig.

Arbetet i klassrummet hos lärare A3 handlar mycket om värdegrundsdiskussioner, som betonar: ”Jag duger.”

A2 tror att det kan vara svårt att arbeta gediget med självkänsla. Intervjupersonen säger:

”Man kan jobba mycket med att stärka eleven, gruppövningar och så...”

B1 anser att pedagogen har betydelse för självkänslan, B1 uttrycker sig:

”Det är viktigt eftersom vi har ett uppdrag att stärka självkänslan och bidra till att barnen blir bra samhällsmedborgare och människor i livet.”

C1 menar att man som pedagog bör peppa och ge bättre förutsättningar för eleven. Man kan också uppmärksamma den elev med sämre självkänsla genom att ge beröm.

B3 plockar fram vikten av att se det unika i varje elev, respondenten menar att:

”Man kan som sagt alltid försöka öka självkänslan genom att se det unika och individuella i varje elev. Alla mår bra av att få känna sig speciella och det kan man ganska lätt få eleverna att känna sig genom små saker... Min erfarenhet från min relativt korta tid som lärare är att eleverna tycker det är givande när de får jobba med t.ex. värderingsövningar och uttrycka sig fritt.”

5.5 Samtal om elevers självkänsla på skolan

Samtliga lärare menar att det talas om självkänsla under personalmöten, men inte uttryckligen. Under kategorin kommer även lärares syn på vilket utrymme de har att arbeta med självkänslan.

Lärare A1 och A3 menar att det talas om det men då i form av ”elevvård”. A2 beskriver det så att lärarna talar med varandra om vissa elever.

B1 för fram sin åsikt och menar att:

”Vi samtalar om etik och moral, vilket jag kan tycka innefattar självkänsla.”

B1 anser också att hon som lärare har möjlighet att disponera tiden lite själv och därmed har tid att få in självkänslan som en del i undervisningen. B3 menar att det beror på om det finns tillfälle att jobba med och vad som står på dagordningen. B2 hävdar att det talas om självkänsla på arbetslagsmöten och klasskonferenser, men inte på t.ex. stormöten.

C1 menar att det inte talas så mycket om självkänsla i de allmänna sammanhangen. Däremot menar respondenten att lärare sinsemellan talar om elever med särskilda behov. C1 säger:

”Det sägs ganska ofta att vi måste försöka stärka, den elevens självkänsla, den elevens uppfattning om sin situation o så ju...”

C1 tror ändå att många pedagoger är införstådda med att man måste jobba mycket med självkänslan i klassrummet. Vidare uttrycker sig C1:

”Om vi jobbar för mycket, eller för lite med det, det vet jag inte. Men det är frågan om hur man använder tiden. Det kan jag tycka.”

Både C2 och C3 anser att det pratas om det på personalmöten, men främst om det är elever som strular. På möten förs det fram hur de kan arbeta med problemet och försöka ta reda på bakomliggande orsak.

5.6 Självkänslan under utbildningen

Under denna kategori förs det fram i vilken mån lärare kom i kontakt med självkänsla under sin utbildning. De flesta av lärarna har inget minne utav att självkänsla fanns med som ett inslag i utbildningen.

Lärare A1 och A3 kommer inte ihåg att detta fanns med i utbildningen. Däremot berättar A2 att hon kom ihåg en specifik föreläsning som behandlade självkänsla. Där togs det upp om självkänsla och självförtroende samt skillnaderna mellan dessa begrepp.

Både lärare B1, B2, B3, C1 och C2 kom inte ihåg att självkänsla fanns med i deras utbildningar. Däremot tror C3 att det togs upp eftersom de hade läst ämnet psykologi.

5.7 Kunskap om självkänsla från andra instanser

Lärarna har genom erfarenheter fått olika kunskaper om självkänsla.

Lärare C1 menar att erfarenhet har bidragit till kunskaper om självkänsla. Intervjupersonen menar också att man lär sig efter hand vad självkänsla handlar om. C1 anser också att genom att känna hur man själv vill bli bemött i en situation ger kunskap om självkänsla.

C2 har liknade åsikter och uttrycker sig så att:

”Helt enkelt genom egna erfarenheter, man har ställts i sammanhang med barn där man känner att: Nu måste vi göra nåt va’. Sen är det här att när man ser hur glada barn blir när de lyckas och vilket morot det blir, o driver dom framåt, då vet man att det här med självkänslan är väldigt viktigt. Sen har man ju också sett, att när det är något personligt jobbigt för barn, hur självkänslan får sig en törn.”

Vidare menar C2 att man också får lita till kollegornas tips och idéer.

C3 för fram att kunskaperna har kommit från att hon själv har läst ganska många böcker, t.ex. Kirreböckerna.

A3 anser att de har fått kunskap genom fortbildning medan A1 anser sig veta mer om ämnet på grund av det praktiska arbetet. Vidare att mötet med eleven har givit respondenten mer kunskap samt bra föreläsningar, studiedagar och Lions Quest.

Lärare B1 och B2 menar att de har fått reda på mycket om självkänsla genom egna studier samt tips på Internet, men även i diskussion med andra kollegor.

6 DISKUSSION

Här diskuteras resultaten i jämförelse med den text som finns i bakgrunden. Det framkommer även egna åsikter med värdering.

6.1 Lärares medvetenhet kring begreppet självkänsla

Utifrån intervju svaren kring lärares tankar om självkänsla kom det fram olika åsikter kring begreppet. Två av lärarna menar att självkänsla är detsamma som självförtroende. Johnson poängterar att dessa två inte är att förväxla, men att en god självkänsla oftast ger ett bättre självförtroende (Johnson, 2003). Jag anser att om man skall följa läroplanens mål som säger: "Självkänsla grundläggs i hemmet, men skolan har en viktig roll därvidlag" (Läraryrket, 2001), så är det väsentligt att man som lärare är insatt i begreppets betydelse.

Ett av lärarnas svar var i likhet med Nationalencyklopedins förklaring som säger att självkänsla byggs på antingen hur tillfreds man är med vad man klarar jämfört vad man förutsatt sig eller hur man tror att man uppskattas av andra (Nationalencyklopedin, 2007). Frågan är om läraren är insatt i begreppet eller om respondenten har haft möjligheten att slå upp ordet innan intervjun. För två andra lärare handlade självkänsla om hur trygg man är i sig själv. I definitionen av begreppet finner jag inget som säger att självkänsla är förbundet till trygghet. Däremot förklaras det att självkänslan är förbunden med känslor (Nationalencyklopedin, 2007). Känslor i detta fall skulle kunna handla om huruvida trygg individen är.

Johnson menar att självkänslan anger vårt känslomässiga förhållande till oss själva (Johnson, 2003). Detta, anser jag, är i likhet med vad en av lärarna ansåg att självkänsla handlade om. Läraren uttryckte sig: "Hur man ser på sig själv, sina talanger och begränsningar." En annan lärare menade däremot att självkänsla är detsamma som att känna sig harmonisk. Johnson för fram liknande åsikter när hon anser att självkänsla handlar om hur vi känner inre tillfredsställelse (Johnson, 2003).

En av lärarna menade att självkänsla handlar om det positiva i varje individ som gör hon/han bekväm i sig själv. Baumeister påpekar till en viss del detta då han menar att det är de yttre personliga attributen som får individen att känna sig utvald (enligt Johnson, 2003). Jag menar att de yttre personliga attributen kan vara det positiva i varje individ, som läraren för fram.

6.2 Arbetet med självkänsla

Tre av lärarna anser att arbetet med självkänslan tar sig i uttryck genom att eleverna vågar göra saker inför klassen. En annan lärare för också fram elevens förmåga att våga, när hon menar att det är viktigt att elever vågar uttrycka sin åsikt inför klassen.

Hwang och Nilsson menar att självkänslan förstärks med hjälp av uppmuntran och stöd från omgivningen (Hwang och Nilsson, 2003). En del av Meads teori handlar också om just detta, att vår syn på oss själva formas i en social process och att individen speglar sig i omgivningens bedömningar (enligt Johnson, 2003). Några av lärarna förklarar att deras tillvägagångssätt för att stärka självkänslan är att berömma och uppmuntra. Vygotskij påpekar också detta, då han menar att den pedagogiska utmaningen ligger i att ge barnet stöd och hjälp i början, för att sedan klara av uppgiften på egen hand (enligt Imsen, 2000). Harter påpekar även detta, men utvecklar det hela, när hon skriver att stöd från de människor som individen upplever som viktiga stärker självkänsla (Harter, 1999). Rosenberg menar också att människor i omgivningen kan komma att påverka individens självkänsla. Dessa människor kan bland annat vara lärare eller klasskamrater. Men det krävs att den viktiga personen uppträder så att individen får förtroende för den människan samt ser henne/honom som ett identifikationsobjekt (enligt Maltén, 2003). Mina undersökningar visar inte i vilken mån lärarna ses som viktiga för eleverna. Men enligt lärarnas åsikter så framkommer det att de påverkar elevernas självkänsla och att detta görs genom stöd från deras sida. Vidare så tror jag, även om inte någon av lärarna nämner detta, att man som pedagog bör fundera över om den beröm och uppmuntran som man ger till eleven är ärlig och sann. Miller och Daniel skriver om just detta och säger att: "...it is important for any feed-back to be honest and contingent..." (Miller och Daniel, 2007).

Eriksson hävdar att under skolåldern kommer känslan av uppskattning in och barnen lär sig spelet mellan att lyckas och att misslyckas (enligt Imsen, 2000). Flertalet av lärarna poängterar att de försöker visa barnen uppskattning genom att lyfta fram det positiva hos varje individ. En lärare menar att hon försöker lyfta och medvetengöra deras goda sidor, medan en annan lärare säger att hon utgår från elevens starka sida. En av respondenterna anser att hon stärker genom att börja arbeta med det som barnet kan och en annan menar att i samtal med eleverna diskuterar de vad de är bra och duktiga på. I intervju svaren finner jag även att en lärare menar att känslan av att lyckas är det viktigaste vi har att bygga på. Därför, menar respondenten, att det är viktigt att hitta det som barnet lyckas med och börja där. Lärarens åsikter framkommer i Gustavssons tankar när han anser att vi måste uppmärksamma det barnet kan i stället för det hon inte kan. Som lärare måste man även ha en stark tro på varje barns inneboende kraft (Gustafsson, 2000). Forskning inom området pekar på att där skolorna har ett effektivt lärande som resulterar i att eleven utvecklar en positiv syn på sig själv, där finns det också en tyngdpunkt som läggs på att bekräfta eleven i positiv bemärkelse (Statens Folkhälsoinstitut, 2005).

Flertalet av lärarna använder sig eller har använt sig av någon form av litteratur i sitt arbete med självkänsla. Även om böckerna inte tar upp begreppet självkänsla så menar lärarna att arbetet med dem relaterar till eleven och hans/hennes självkänsla.

Ingen av lärarna nämner något om att gå via föräldrarna när man stärker elevernas självkänsla. Visserligen tror jag att det är något som sker, fast mer omedvetet. Vidare skulle jag vilja påstå att man som lärare förmodligen försöker stödja föräldrarna i utvecklingssamtal eller på klassmöten, för att de sedan sin tur skall påverka barns självkänsla i en positiv riktning.

En av lärarna menar att det är viktigt att barnen skapar en tilltro till den egna kunskapen. Respondenten anser att värderingsövningar kan vara ett exempel på det arbetsätt som man kan använda sig av. Harter för också fram vikten av kompetens relaterat till självkänsla. Hon anser att individens uppfattning av kompetens, inom områden som är viktiga för dem, inverkar på självkänslan (Harter, 1999).

Rosenberg menar att vi vuxna måste visa att vi bryr oss om, håller av och på djupet förstår den växande människan. Beroende på hur individens spegling utfaller, formas dennes självaktning i positiv eller negativ riktning (enligt Maltén, 2003). En av lärarna har liknande tankar kring arbetet med självkänslan när hon menar att det är viktigt att man ser barnet varje dag, hälsar på dem och tar dem i hand. Läraren anser också att det är väsentligt att bekräfta dem och att de lyssnar på varandra och respekterar varandra. Jag håller med både Rosenberg och läraren och kanske det ligger någonting i det klassiska talesättet: "Barn gör sällan det som de blir tillsagda, utan det som de ser andra göra".

6.3 Lärares syn på självkänslans betydelse för eleven och lärandet

Alla av de tillfrågade lärarna anser att självkänslan har en stor betydelse för eleven och hans/hennes lärande. Lärarnas åsikter stöds med det som Kveli anser, när hon påstår att en positiv självuppfattning är beroende av om man klarar sig bra i skolan (Kveli, 1993). Lehman och Repetti förklarar detta ur en annan synvinkel när de för fram hur skolans arbete kan komma att påverka självkänslan. De säger: "...children were especially likely to be affected by academic problems that occurred at school. On days when children experienced difficulty with school work, they also reported increased in anxious mood, decreases in state self-esteem..." (Lehman och Repetti, 2007).

Av de intervjuade lärarna anser två av dem att självkänslan har med motivation att göra. En av lärarna menar att självkänslan påverkar elevernas motivation. James har en teori om en väg till självkänsla och den innefattar att framgångsrika prestationer kan ge en god självkänsla (Johnson, 2003). Genom egna erfarenheter anser jag att elevernas motivation påverkar deras förmåga till att kunna prestera. Vidare menar jag att känslan av att ha presterat något bra påverkar självkänslan. Jag håller även

med en av lärarna när hon säger att: ”Självkänslan påverkar deras motivation, om de vill kunna och jag hejar på, så höjs självkänslan.” Emellertid förklarar Imsen att motivation sammanhänger med bland annat feed-back, uppskattning, att lyckas och självförverkligande (Imsen, 2000).

Den andra respondenten anser att en bra motivation är detsamma som att ha en god självkänsla. Respondenten anser också att eleven måste känna att det är viktigt för han/hennes framtid om motivation skall kunna finnas. Harter är inne på samma linje när hon påstår att självkänslan ökas när vi upplever framgångar i de områden som vi anser viktiga för oss (Harter, 1999). Jag håller med författaren och respondenten och jag anser att det är väsentligt att som pedagog ha kunskap om det som eleven upplever som viktigt för honom/henne.

Återigen påpekar två av lärarna att självkänslan har med trygghet att göra. En av lärarna anser att genom att elever känner trygghet så är det lättare att ta till sig skolans kunskaper. Vidare så menar intervjupersonen att eleven har lättare att lyssna och fokusera om han/hon känner sig trygg och har en god självkänsla. Den andra läraren menar att man först måste få eleven att bli trygg i sig själv, därefter börja med skolans ämnen. Dewey är inne på samma tankar när han säger att: ”Personligheten, karaktären är förmer än skolämnena.” Han fortsätter med att säga: ”Att vinna kunskapens hela värld men förlora sitt eget jag är ett gruvligt öde inom pedagogiken...” (Dewey, 1980).

En av lärarna menar att en del barn saknar helt självkänsla som i sin tur påverkar undervisningen. Hon säger också att det finns barn som har en för hög självkänsla, vilket heller inte är bra. Som lärare tror jag att det är inte bara väsentligt att känna av hur bra självkänsla eleverna har, utan också kunna påverka elevernas självkänsla i en god riktning.

6.4 Pedagogens betydelse

Taube anser att lärare som är trygga i sin yrkesroll, tror på det de gör och har en positiv attityd till själva kan skapa relationer till eleverna som kännetecknas av förståelse, värme, vänskap och empati (Taube, 2007). Två av lärarna visar på precis det som Taube uttalar sig kring genom att de förklarar att pedagogens egen självkänsla har en betydande roll. De menar också att en trygg och säker pedagog förmedlar en bättre undervisning. Liknande tankar återkommer hos Taube när hon anser att lärare med en positiv syn på sig själva oftare är flexiblare och har ett mer personligt sätt att undervisa. Vidare behöver inte dessa lärare skydda eller försvara sitt eget jag och undervisningen grundas på elevernas behov, inte lärarens (a.a.). Dessa åsikter framkommer också hos Miller och Daniel när de säger att: ”From a self-worth perspective, the vulnerable child has in the teacher a person who shows warmth and concern...” (Miller och Daniel, 2007).

En annan av lärarna påtalar vikten av att om elev har en dålig självkänsla måste man vara mer försiktig och inte sätta den individen i situationer där de riskerar att göra bort sig. Jag håller med respondenten och jag anser att som pedagog är det högst väsentligt att i detta fall kunna läsa av situationen och se till barnets behov. Kveli påtalar även detta och hon menar att det är betydelsefullt för eleven om läraren kan känna igen varje elevs speciella förutsättningar och behov. Om läraren har förmågan till att se barnens behov och förutsättningar så kan detta komma att skapa eller förstärka goda eller onda cirklar i elevernas utveckling (Kveli, 1993). En annan respondent menar att som lärare är det viktigt att man ger eleven, som har en sämre självkänsla, bättre förutsättningar och uppmärksamhet genom beröm. Jag skulle vilja påstå, som två av de andra lärarna menar, att om en elev har en låg självkänsla är det väsentligt att använda sig värdegrundsdiskussioner, som betonar: "Jag duger".

En av lärarna menar att hon vill förmedla en tillåtande attityd i klassrummet. Lärarens åsikter framkommer i Taubes tankar, som anser att en accepterande inställning krävs för att skapa en positiv klassrumsatmosfär. Med hjälp av den atmosfären är det lättare att förhindra onda cirklar som kan komma att uppstå i ett klassrum (Taube, 2007). En annan av intervjupersonerna tror däremot att det viktiga är att få in självkänslan i vardagsarbetet. Vidare anser hon inte att det behöver vara så märkvärdigt, utan att det kan göras genom enkla saker som att våga göra något inför klassen. En annan respondent menar att man kan stärka eleverna genom gruppövningar.

Som lärare, tror jag, det är viktigt att se sig själv och granska sitt arbete, för att få reda på om man verkligen arbetar för att stärka elevers självkänsla. Kveli påtalar vikten av att omedelbara intryck måste kompletteras med medvetna och systematiska observationer. Detta kan ske genom klassobservationer, samtal med elever och föräldrar eller genom undersökningar av olika slag. Vidare håller jag med Kveli om att som lärare måste man också vilja pröva egna tolkningar på ett öppet och kritiskt sätt (Kveli, 1993). Taubes tankar kring detta är också värda att nämna, hon menar att man som lärare kan ställa sig frågor för att öka sin självkänedom. Frågorna kan gå i stil med: "Låter jag eleverna få veta att jag tänker på dem och är intresserad av dem som individer?" "Tycker jag om att vara god vän med mina elever och arbeta tillsammans med dem?" (Taube, 2007).

Jag håller även med en av respondenterna när hon anser att man kan öka självkänslan genom att se det unika och individuella i varje elev. Vidare är lärarens åsikter väsentliga när hon menar att alla mår bra av att få känna sig speciella och att detta kan göras med hjälp av små saker. Ogden för fram vikten av den typen av professionellt ledarskap när han påstår att den här personalen ser till elevernas behov och har ett elevcentrerat synsätt (Statens Folkhälsoinstitut, 2005).

6.5 Arbetsplatsens stöd till elevers självkänsla

Två av lärarna menar att det talas om självkänsla under sammanträden, men då i form av "elevvård". Två andra lärare på en annan skola för fram att det pratas om det på personalmöten, men främst om det är elever som strular. En annan lärare menar att det inte talas om självkänsla i de allmänna sammanhangen. Det talas om etik och moral, menar en av respondenterna, vilket hon tycker innefattar självkänsla. Många av lärarna uppger att det talas mellan lärare om elever med särskilda behov. Frågan är om det talas tillräckligt mycket om självkänslan i skolan och om hur man kan stärka den? Är arbetet i den mån så att man kan uppnå skolans mål som säger: "Självkänsla grundläggs i hemmet, men skolan har en viktig roll därvidlag" (Läraryrket, 2001).

Jag håller med det som Ogden uttalar sig kring, när han för fram att en effektiv undervisning och effektiva miljöåtgärder kan resultera i att elever utvecklar en positiv syn på sig själva. Ogden påstår också att skolor som har ett sådant lärande har gemensamma visioner och mål samt en ledning som ser till personalens och elevernas behov (Folkhälsoinstitutet, 2005). Jag tror det är väsentligt att skolan utarbetar en slags vi-känsla och att ledningen är med och stöttar för att skapa ett inlärningsvänligt klimat på skolan. En skola där lärarna och ledningen arbetar för att stärka elevens tilltro till sig själv och sin förmåga.

6.6 Andra instanser som ger kunskap om självkänsla

En av intervjupersonerna menar att erfarenhet har givit henne kunskaper om självkänsla. Vidare menar läraren att det är något som man lär sig efter hand. Hon påstår också att kunskapen om självkänsla kan komma genom att man vet hur man själv vill bli bemött i en situation. En annan lärare menar att man har ställts i sammanhang med barn, där man har förstått att självkänslan är väldigt viktigt. Sammanhangen har visat hur glada barn blir när de lyckas och hur självkänslan kan få sig en törn när det blir något personligt jobbigt för ett barn. Respondenten menar även att man får lita till tips och idéer från kollegor. En av intervjupersonerna förde fram att hon fick kunskap genom olika böcker. Intervjusvaren visar alltså att lärarnas egna erfarenheter har givit dem en hel del kunskaper om självkänsla. Två lärare ansåg att de hade fått kunskap genom fortbildning medan en annan intervjuperson menade att kunskap kom ifrån bland annat bra föreläsningar och studiedagar. Utifrån dessa svar anser jag att lärarnas egna erfarenheter påverkar deras syn på självkänsla. Vidare menar jag också att synsättet kan komma att spegla lärarens arbetssätt med självkänsla. Mina funderingar är också om utbildningen kan bidra till nya och mer innehållsrika sätt att se på självkänsla och hur man kan arbeta med det.

6.7 Utbildningens roll

Det var endast en av lärarna som hade minne utav att de hade kommit i kontakt med självkänsla under utbildningen. Frågan är om det var fler som hade kommit i kontakt med det, men att det hade skett omedvetet? Jag ställer mig också frågan om i vilken utsträckning självkänsla får utrymme i utbildningarna? Om det finns med i utbildningen, hur pass omfattande blir kunskapen kring självkänsla? Är självkänslans roll i utbildningen så pass innehållsrik, så att den i framtiden kan ge elever, som Johnson påstår: "... inre tillfredsställelse och tillit till oss själva"(Johnson, 2003). Jag funderar också över om självkänsla är något som inte behövs i utbildningen. Det är kanske tillräckligt, som en del av intervjupersonerna menar, med den kunskap om självkänsla som man får genom egna erfarenheter? Eller är det så att utbildningen innehåller självkänsla, fast att det inte talas om det uttryckligen?

6.8 Intervjupersonernas svar relaterat till deras ålder, antal år som lärare, utbildning och arbetsroll

Resultatkategorin "arbetet med självkänslan" skiljer sig från de olika lärarna beroende på antal år som lärare och ålder. Lärarna som är yngre än 30 år och har arbetat som lärare i mindre än 5 år har annorlunda svar, i jämförelse med dem som är äldre än 50 år och har arbetat mer än 30 år. De intervju svar som skiljer sig mellan dessa lärare är deras arbete med självkänsla. De yngre lärarna poängterar att det är väsentligt att arbeta med tryggheten hos eleverna för att stärka deras självkänsla. De menar också att arbetet med självkänsla tar sig uttryck i att man som pedagog arbetar utifrån elevernas starka sidor. De äldre lärarna anser att arbetet handlar om att få elever att våga. Att våga kan i detta fall handla om att våga berätta något inför klassen eller våga stå för sin åsikt. Däremot var det två av lärarna som var över 50 år som förde fram vikten av att en säker och trygg pedagog förmedlar en bättre undervisning, vilket inte kunde urskiljas hos de yngre lärarna.

Stödpedagogen A2 skilde sig i några av svaren under de olika resultatkategorierna. Hon menade att tryggheten inte bara skall finnas hos eleverna utan även i det som de gör. Därefter kan man börja utmana eleverna. Vidare var A2 den enda läraren som hade fått ta del av självkänsla under utbildningen.

6.9 Slutsats

Syftet med arbetet var att ta reda på hur lärare arbetar med barns självkänsla, vilken betydelse den har för eleven och hans/hennes lärande samt vilken medvetenhet det finns inom området. Genom intervjuerna framkommer det att lärare har kunskap om vikten av en god självkänsla. Emellanåt förefaller kunskaperna olika från lärare till lärare, stundtals är åsikterna liknande. Det som framkommer som liknande är att lärare anser att elevers självkänsla kan komma att påverkas i en god riktning om

läraren berömmar och uppmuntrar eleven samt att elevens självkänsla har en viktig betydelse för hans/hennes lärande. De uppfattningar som synes olika är att lärarna har skilda tankar kring ordet självkänsla. De skilda åsikterna bidrar till funderingar kring om resultatet hade sett annorlunda ut om de hade varit insatta i begreppet som sådant.

Lärarnas olika tankar kring ämnet har givit mig en bredare syn på självkänsla inom skolan. Det har också väckt tankar kring hur väsentligt det är med en god självkänsla, för att kunna delta i skolans undervisning på ett meningsfullt sätt. Däremot har det varit svårt att få fram litteratur som berör ämnet, eftersom liknande begrepp tenderar att falla inom samma ram.

Jag anser att det är av högsta prioritet att arbeta för att stärka varje elevs självkänsla. Dessa tankar grundar jag på det som Gustafsson säger: ”Ett barn som mår bra till kropp och själ lär sig mer och därför är också omsorgen om barnen en viktig uppgift för oss inom skolan” (Gustafsson, 2000). Stärkandet av elevers självkänsla kan ta sig i uttryck genom det som Roseberg menar att vi som vuxna måste visa att vi bryr oss om, håller av och på djupet förstår den växande människan. Vidare att vi är medvetna om att beroende på hur individens spegling utfaller, formas dennes självaktning i positiv eller negativ riktning (enligt Maltén, 2003). Arbetet med självkänslan kan också ta sig i uttryck i, som Taube för fram, att man som pedagog arbetar med sin egen självkänsla (Taube, 2007). Vilket två av respondenterna menar är betydelsefullt, därför att en säker och trygg pedagog förmedlar en bättre undervisning. Men även att man vågar, som Kveli talar om, att ifrågasätta egna tolkningar på ett öppet och kritiskt sätt (Kveli, 1993). Jag kanske tolkar in att en elev har en god självkänsla därför att hon/han alltid gör bra ifrån sig på olika prov och test. Jag anser att man då måste fråga sig själv: Hur mår mina elever? Hur står det till med självkänslan? Förmedlar jag som pedagog för höga krav, så att eleven som människa tenderar att försvinna?

Genom undersökningarna och läst litteratur, kan det även skönjas, att stärkandet av elevers självkänsla kan ta sig i uttryck genom att man arbetar utifrån elevernas starka sidor, samt ser till deras behov och förutsättningar. Vidare så håller jag med Harter i det hon säger: ”Support from significant others...combines with perceptions of competence in domains of importance...impact the level of global self-worth” (Harter, 1999).

6.10 Eventuell fortsatt forskning inom området

Det skulle vara intressant att få ta del i forskning om olika lärares skilda sätt att undervisa och i så fall hur detta påverkar elevernas självkänsla. Vidare skulle det också vara intressant att se i vilken grad lärare har en betydande roll för elevers självkänsla.

Piaget uttalar sig om att kamratgruppen under skolåldern är det bästa redskapet för en stärkt självkänsla (Hwang och Nilsson, 2003). Det hade varit intresseväckande att få ta reda på i vilken grad detta stämmer och hur man som lärare kan stärka elevernas relation mellan varandra.

REFERENSLISTA

- Bremberg, S. (Red). *Nya verktyg för föräldrar*. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut.
- Bunkholdt, V. (1995). *Från födsel till pubertet*. Lund: Studentlitteratur.
- Colnerud, G. (2006). *I de mörkaste vråna av skolans värld*. Skolans mål och möjligheter.sinet.
- Dewey, J. (1980). *Individ, skola och samhälle*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Gustafsson, L. H. (2000). *Kvalitet inom elevhälsan*. Nordstedts förlag.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self*. New York: The Guilford Press.
- Hwang, P., Nilsson, B. (2003). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Imsen, G. (2000). *Elevens värld*. Lund: Studentlitteratur.
- James, W. (1998). *The principles of psychology*. United Kingdom: Thoemmes Press.
- Johnson, M. (2003). *Självkänsla och anpassning*. Lund: Studentlitteratur.
- Klein, M. (1993). *Kärlek, skuld och gottgörelse*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Kohut, H. (1986). *Att bygga upp självet*. Lund: Natur och Kultur.
- Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kveli, A-M. (1994). *Att vara lärare*. Lund: Studentlitteratur.
- Lehman, B. J. och Repetti, R. L. (2007). *Bad days don't end when the school bell rings: The lingerings effect of negative school events on children's mood, self-esteem and perceptions of parent-child interaction*. Social development, nr. 3.
- Lärarnas handbok* (2001). Stockholm: Lärarförbundet.
- Mead, G. H. (1976). *Medvetandet, jaget och samhället*. Kalmar: Östra Smålands Tryckeri AB.
- Miller, D och Daniel, B. (2007). *Competent to cope, worthy of happiness? How the duality of self-esteem can inform a resilience-based classroom environment*. School psychology international, nr.5.
- Nationalencyklopedin (2007). *Självkänsla och självförtroende*.

- Nordenfalk, K. (Red). Franck, O. (2004). *Etik i princip & praktik*. Stockholm: Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund.
- Ogden, T. (2005). *Skolans mål och möjligheter*. Stockholm: Statens Folkhälsoinstitut.
- Patel, R., Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Taube, K. (2007). *Läsinlärning och självförtroende*. Uddevalla: Nordstedts akademiska förlag.
- Wellros, S. (1998). *Språk, kultur och social identitet*. Lund: Studentlitteratur.

BILAGA 1**Bilaga 1**

- Frågor till lärare angående rapportarbete som skrivs av **Maria Axelsson** för Kalmar Högskola. Syftet med intervjun är att undersöka hur lärare arbetar med att stärka elevers självkänsla i skolan.
 - Jag kommer att spela in intervjun, det bandade materialet kommer endast att användas av mig.
 - Jag vill endast undersöka nedanstående frågor samt pedagogen/lärarens ålder, antal år i yrket samt utbildning.
1. Vad tänker du på när du hör ordet självkänsla?
 2. Arbetar du med självkänslan hos dina elever?
 3. *Hur* arbetar du med självkänslan hos dina elever?
 4. Vilken betydelse tycker du att självkänslan har för eleven och hans/hennes lärande?
 5. Vilken betydelse tycker du att självkänslan har för undervisningen?
 6. Tycker du att det finns utrymme att arbeta med självkänslan i undervisningen?
 7. Är självkänsla något som talas om under sammanträden, konferenser, arbetslagsträffar eller personalmöten?
 8. a) Finns det något särskilt material att tillgå, om hur man kan arbeta med elevers självkänsla?
b) Använder du dig av detta material?
c) Om du använder dig av detta material, hur tycker du att det fungerar?
 9. Fick du lära dig eller ta del av undervisning under din utbildning om självkänsla?
 10. Om du svarade ja på fråga 9: Vad innehöll denna undervisning och har du nytta av den idag?
 11. Om du inte lärde dig om självkänsla under din utbildning, hur har du fått kunskap inom området?